

зрозумів(ла)»; поміняйтеся ролями в парах; що легше — вивчити, говорити, слухати чи переповідати почуте?

Таким чином, комунікативний прийом (перекладування) дає змогу отримати інформацію за короткий час, окреслити своє розуміння її, відтворити комунікативні здібності.

Проект-діагностика для майбутніх фахівців «Дерево професійного зростання» стимулює самостійну роботу студента, активізує його творчу діяльність на різних етапах навчання, розширює світогляд. Таке завдання можна оформити поетапно в портфоліо в кінці кожного модуля: оформити дерево професійної ефективності та зростання, наприклад, так:

- 1) на рожевих листочках записати питання, якими ще не володіє студент;
- 2) на зелених — питання, над якими ще треба попрацювати;
- 3) на жовтих — питання, які вже можна «покласти» до скарбнички знань.

Розмістити ці листочки на своєму дереві і зробити самоаналіз. Цікаво спостерігати, як змінюються знання, уміння впродовж вивчення дисципліни, а також і кольорова гама дерева професійного зростання.

«Групування». Напишіть стрижневе слово теми (презентація, наприклад). Навколо цього поняття записуйте довільні слова та фрази, що стосуються теми, вибудовуючи асоціативне коло. Після того, як записані всі ідеї, установіть між поняттями логічні зв'язки, де це можливо. Обґрунтуйте думку.

Отже, залежність загального успіху від внеску кожного, усуває конкуренцію всередині групи, змушує її учасників слухати один одного, запам'ятовувати, доводити, враховувати різні думки і пропозиції щодо розв'язання проблеми, навчатись самому й навчати інших, логічно висловлюватися.

Лагодинський О.С.

доктор педагогічних наук, доцент

доцент кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

КОМПОНЕНТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Анотація. У статті подано визначення поняття індивідуальний стиль вивчення іноземної мови студентів, а також проаналізовано його важливі компоненти, які необхідно враховувати викладачам для підвищення ефективності іноземної підготовки у ВНЗ.

Ключові слова: індивідуальний стиль вивчення іноземної мови; мотивація до вивчення іноземної мови; типи темпераменту; типи соціальної спрямованості; сенсорна репрезентативна система; стиль мислення; ставлення студентів до виконання завдань; мовна витривалість.

Abstract. The article defines notion 'Students' Individual Foreign Language Learning Style' and analyzes its significant features which should be considered by teachers to increase the efficiency of foreign language training at Universities.

Key words: foreign language learning motivation; personality temperament; students' relations with others; sensory preferences; relations with ideas; orientation to learning tasks; language tolerance.

Постановка проблеми. Нині висуваються досить серйозні вимоги щодо володіння іноземними мовами студентами ВНЗ. Особливо затребуваною є англійська мова, яка, по суті, стає не просто мовою міжнародного спілкування, але й — другою робочою мовою у будь-якій країні світу. Забезпечити такий рівень володіння мовою в українських ВНЗ може належна іншомовна підготовка (ІП), яка базується на принципах індивідуалізації та диференціації, тобто таких принципах організації підготовки, за яких на основі індивідуально-психологічних особливостей студентів створено оптимальні умови для реалізації їх потенційних можливостей в оволодінні фаховою іноземною мовою, вихованні активної, творчої особистості, яка здатна виконувати нестандартні завдання в складних і непередбачуваних умовах сьогодення. Таким чином, ці принципи покликані враховувати індивідуально-психологічні особливості студентів. Важливе місце тут займає врахування індивідуального стилю вивчення іноземної мови, що дає змогу викладачам якомога якісно підбирати зміст та навчальний матеріал для ІП у ВНЗ.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Поняття «індивідуальний стиль вивчення іноземної мови» розглядається нами в рамках сучасних педагогіко-психологічних праць. Так, численні визначення поняття «стиль» пов'язані з широким спектром характеристик індивідуальності особистості, тому до цих пір достеменно не встановлено, які саме її прояви можна вважати стильовими. Відомо, що стиль посідає проміжне місце між індивідуальністю людини та її зовнішнім середовищем. З одного боку, стиль винайшла людина, а з другого — він завжди виступає способом будь-якої діяльності чи активності, яка перетворює зовнішнє середовище (стиль малювання, письма та ін.). Така подвійність стильового феномену впливає на його формування та існування. Отож дослідники підходять до вивчення цього явища з двох аспектів: вивчаючи індивідуальність людини, яка породила стиль, або ж аналізуючи особливості тієї діяльності, у процесі якої виник стиль. Так, у зарубіжній, переважно американській, психології головний акцент робиться на особистісних детермінантах, а стиль описується через особистісні прояви поведінки, реагування, пізнавальні процеси (поняття стиль життя А. Adler [5]; риси стилю G. Allport [6]; перцептивні стилі Н. Starger [10]; теорія особистісних конструктів G. Kelly [8]; вплив стилю на навчальну діяльність [7]). Його вивчення зводиться до розуміння індивідуальних властивостей особистості. У зв'язку з цим уведено поняття когнітивний стиль, під яким розуміють індивідуальні особливості мислення, сприйняття, запам'ятовування, оцінювання, які несуть унікальний відбиток особистості подібно до її голосу, почерку, манері ходити і т. ін. Навчившись їх розшифровувати, можна отримати ключ до розуміння індивідуальності. У радянських і сучасних українських та російських психолого-педагогічних дослідженнях стиль часто описують через стійкі індивідуальні особливості виконання діяльності, детерміновані індивідуальними особливостями і властивостями особистості найрізноманітніших рівнів та специфікою діяльності, у якій він формується (діяльнісна парадигма О. Леонтьєва [2]; концепція інтегральної індивідуальності В. Мерліна [3]; типологічний підхід до аналізу

особливостей нервової системи Б. Теплова та В. Небиліцина [4]). Таким чином, стиль розуміють як інтегральний феномен взаємодії вимог діяльності та індивідуальності особистості.

Завдяки дослідженням когнітивного стилю в рамках діяльності, зокрема навчальної, уведено нове поняття — індивідуальний стиль навчальної діяльності. Аналізуючи відмінності між цими двома поняттями, О. Голубева справедливо зауважує, що індивідуальний стиль діяльності формується і проявляється всередині цієї діяльності і пов'язаний в основному з мотивацією досягнення успіху в ній, а когнітивний стиль в одній діяльності може сприяти успіху, а в інших видах бути непродуктивним» [1, с. 18–19]. Отже, когнітивний стиль є універсальним і проявляється в складі індивідуального стилю навчальної діяльності. Важливим підвидом цього стилю є *індивідуальний стиль вивчення іноземної мови* студентів ВНЗ, який не знайшов належного відображення у наукових працях та практичній діяльності.

Мета статті — дати визначення поняття індивідуальний стиль вивчення іноземної мови студентів ВНЗ та проаналізувати його основні компоненти.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям індивідуальний стиль вивчення іноземної мови ми розуміємо систему оптимальних прийомів, які застосовують студенти, зумовлених їх індивідуально-психологічними особливостями, для успішного засвоєння іноземної мови та формування готовності до її використання у фаховій діяльності. Вважаємо, що розуміння сутності цього стилю має базуватися на таких положеннях:

- він являє собою сукупність варіантів навчальної діяльності, характерних для окремого студента, які допомагають йому долати труднощі, пов'язані із засвоєнням іноземної мови; він складається з різноманітних компонентів, які часто взаємозалежать один від одного і доповнюють один одного;
- він може змінюватися з часом, піддається впливу різноманітних чинників, серед яких визначальними є національні та андрагогічні особливості студентів;
- методики його діагностування не є досконалими;
- він не може бути кращим чи гіршим, а є лише відображенням індивідуальності кожного студента;
- кожен студент має знати особливості свого індивідуального стилю та прагнути до розширення його можливостей.

Визначено найбільш важливі компоненти індивідуального стилю вивчення іноземної мови студентами ВНЗ.

Серед них важливу роль відіграє *мотивація до вивчення іноземної мови*. Вона передбачає загальне прагнення студентів до свідомо визначеної мети, яка полягає у вивченні іноземної мови для виконання фахових завдань, навіть якщо при цьому доведеться долати різноманітні труднощі і перешкоди. Рівень мотивації залежить не лише від потреб, а й від інтересів особистості. Знання рівня мотивації студентів є одним з найважливіших передумов реалізації принципів індивідуалізації та диференціації ІІІ. Мотиваційні чинники суттєво впливають на активне формування мовленнєвих навичок і вмінь, протікання всього освітнього процесу та його успішність. Володіння іноземною мовою буде більш ефективним, якщо у

студентів сформовано внутрішню мотивацію на протидію зовнішній, яка полягає в усвідомленні потреби володіння мовою задля успішного виконання майбутніх фахових завдань.

Іншим важливим компонентом є *тип темпераменту*. Це закономірне співвідношення стійких індивідуальних особливостей особистості студента, які характеризують різні сторони динаміки його психічної діяльності й поведінки. Властивостями темпераменту є індивідуальний темп і ритм психічних процесів, ступінь стійкості емоцій, експресивність та енергійність рухів, напруженість волевого зусилля і т. ін., що стосується всіх сторін психічної діяльності. Згідно з гіппократівською класифікацією розрізняють сангвінічний (сильний врівноважений швидкий тип нервової системи), холеричний, (сильний не врівноважений тип нервової системи), флегматичний (сильний врівноважений повільний тип нервової системи) і меланхолічний (слабкий тип нервової системи) типи темпераменту. Під час індивідуалізації та диференціації ІП потрібно неодмінно враховувати типи темпераменту студентів як їх найбільш стійкі індивідуальні особливості, проте брати до уваги й той факт, що всі типи темпераменту частіше за все не існують у «чистому» вигляді.

Разом із типами темпераменту важливим елементом індивідуального стилю вивчення іноземної мови є *тип соціальної спрямованості*. Стандартно в психології він визначається за двома якостями особистості — екстраверсія та інтроверсія. Для екстраверсії характерною рисою є схильність до широких, різноманітних соціальних контактів (комунікабельність, товариськість, балакучість), орієнтація не на внутрішній, а зовнішній світ. Інтроверсія розглядається як протилежність екстраверсії і описується як схильність до уникнення соціальних контактів (некомунікабельність, нетовариськість), прагнення до замкненості, орієнтація не на зовнішній, а внутрішній світ почуттів, думок, образів. Усе це яскраво проявляється в ІП.

Особливе значення як компонент індивідуального стилю оволодіння іноземною мовою має *сенсорна репрезентативна система*, в основі якої лежить розподіл на три типи студентів — візуалів, аудіалів і кінестетиків [9]. Студенти-візуали характеризуються кращим оволодінням іноземною мовою через зоровий канал, аудіали — слуховий, кінестетики — шляхом фізичного контакту з реальними предметами (об'єктами). Сенсорна репрезентативна система відображає особливості сприйняття, перероблення і розуміння іншомовної інформації.

Інший важливий компонент — стиль мислення — вказує на те, як студенти обробляють та аналізують мовний і мовленнєвий матеріал у ході ІП. Як відомо, мислення — це психічний процес відображення дійсності, вища форма творчої активності особистості. Виділяємо такі основні стилі мислення, які є важливими для оволодіння студентами іноземною мовою: інтуїтивне та конкретне; аналітичне та синтетичне. Інтуїтивне мислення характеризується абстрактністю, здатністю студентів виконувати навчальні мовленнєво-мисленнєві завдання, швидко схоплювати загальну сутність, встановлювати власні закономірності і правила вивчення мови. Конкретне мислення студентів характеризується

послідовністю, точністю і ретельністю виконання навчальних мовленнєво-мисленнєвих завдань. Як відзначають науковці, люди з інтуїтивним мисленням «орієнтовані на майбутнє, а з конкретним — залишаються в теперішньому дні» [9, с. 214].

Аналітичне мислення студентів відзначається абстрактністю та логічністю. Студенти з таким мисленням більш схильні до самостійного вивчення іноземної мови. Вони більш ефективно виконують навчальні завдання за звичними для них правилами і зразками, приділяють велику увагу виявленню деталей. Синтетичне мислення студентів відзначається цілісністю та просторовістю. Такі студенти, як правило, не можуть довгий час зосереджуватися на одному виді навчальних завдань, віддають перевагу їх різноманіттю. Вони схильні до колективної взаємодії. Потребують заохочення з боку викладачів.

Оскільки під час ІІ у ВНЗ всі заняття мають чітку практичну спрямованість і складаються з численних навчальних завдань, то важливим компонентом індивідуального стилю оволодіння іноземною мовою є *ставлення студентів до виконання завдань*, яке демонструє уподобання і схильності студентів до їх виконання. Так, *R.L. Oxford* відзначає відкритий і закритий типи, які вирізняються схильністю студентів до обмеження навчання з боку викладача (термінами виконання та інструкціями) та відносною незалежністю цього процесу від викладача [11, с. 185].

Необхідним компонентом індивідуального стилю оволодіння іноземною мовою є, на нашу думку, *мовна витривалість*, яка характеризується здатністю студентів долати труднощі у вивченні іноземної мови, пов'язані зі складністю системи мови та її відмінністю від рідної мови (мовною та мовленнєвою), а також умовами аудиторної та позааудиторної роботи (завантаженістю новим матеріалом, великою кількістю занять тощо). Вивчення іноземної мови є одночасно цікавим і складним завданням. Його складність значною мірою, на думку науковців, полягає у виникненні у студентів певної «невпевненості», що пов'язано із вживанням мовних засобів, мовленням у всіх видах мовленнєвої діяльності [11, с. 87–95]. Низький рівень мовної витривалості призводить до труднощів із засвоєнням мовного і мовленнєвого матеріалу, до виникнення так званих психологічних «бар'єрів» у спілкуванні, а також втомлюваності та неможливості протягом тривалого часу вивчати мови. Мовна витривалість дуже важлива якість студентів, оскільки вивчення іноземної мови передбачає не просто складні умови під час підготовки (великий обсяг матеріалу, висока завантаженість іншими навчальними дисциплінами та ін.), а й моделювання різноманітних умов майбутньої фахової діяльності. Усе це в сукупності з неритмічністю роботи, відсутністю відпочинку, несприятливими мікрокліматичними умовами роботи може призвести до втоми і зниження розумової працездатності студентів. Без підвищеної мовної витривалості студенти будуть нездатні успішно засвоювати матеріал заняття. Важливим компонентом мовної витривалості є загальна розумова працездатність. Проте її підвищення, як справедливо зазначають науковці, не призведе до підвищення мовної витривалості. Для цього студент має усвідомлювати труднощі у вивченні мови і бути цілеспрямованим на їх подолання

[9, с. 94–95]. Знання рівня мовної витривалості студента є важливим чинником для індивідуалізації та диференціації ІП у ВНЗ.

Висновки. Індивідуальний стиль вивчення іноземної мови — це система оптимальних прийомів, які застосовують студенти, зумовлених їх індивідуально-психологічними особливостями, для успішного засвоєння іноземної мови та формування готовності до її використання у майбутній фаховій діяльності. Проаналізовано такі важливі компоненти стилю: мотивація до вивчення іноземної мови; типи темпераменту; спрямованість особистості; сенсорна репрезентативна система; стилі мислення; ставлення до виконання завдань; мовна витривалість. Їх знання викладачем є вирішальним у правильній організації ІП у ВНЗ на основі принципів індивідуалізації й диференціації.

Перспективи подальших наукових досліджень. Необхідно розробити стратегії викладання іноземної мови науково-педагогічними працівниками відповідно до кожного із компонентів індивідуального стилю вивчення іноземної мови студентів ВНЗ.

Література

1. Голубева Э.А. Способности, личность, индивидуальность / Э.А. Голубева. — М.: Феникс, 2005. — 511 с.
2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. — М.: Смысл; Академия, 2005. — 352 с.
3. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / В.С. Мерлин. — М.: Педагогика 1986. — 761 с.
4. Теплов Б.М. Изучение основных свойств нервной системы и их значение для психологии индивидуальных различий / В. М. Теплов, В. Д. Небылицын // Вопросы психологии. — 1963. — №5. — С. 38–47.
5. Adler A. Understanding Human Nature / A. Adler. — Oxford: Oneworld, 2011. — 239 p.
6. Allport G. Personality: a Psychological Interpretation / G. Allport. — NY.: Holt, 1937. — 588 p.
7. Clause G. Individuelle Besonderheiten von Schülern und Lernen im Unterricht / G. Clause // Pedagogik. — 1980. — №9. — S. 134–147.
8. Kelly G.A. The Psychology of Personal Constructs / G.A. Kelly. — NY.: Norton, 1955. — Vol. 2. — 182 p.
9. Reid J.M. Learning Styles in the ESL/EFL Classroom / J.M. Reid. — Boston: Heinle&Heinle, 1995. — 272 p.
10. Starger H. Individual Style / H. Starger. — NY.: Holt, 1962. — 225 p.
11. Understanding Learning Styles in the Second Language Classroom / ed. by J.M. Reid. — Upper Saddle River, Prentice Hall Regents, 1998. — 210 p.